

Schalom Ben — Chorin

BLAGDANI ŽIDOVSKJE GODINE

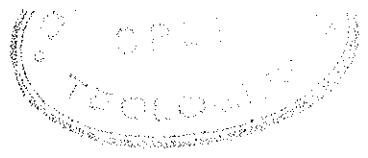
Schalom Ben-Chorin je Židov, uvaženi pisac u Jeruzalemu i autor više knjiga. Tri njegove knjige: »Bruder Jesus«, »Judentum und Christentum in technologischen Zeitalter« i »Jesus im Judentum« važan su doprinos za dijalog između kršćana i Židova. Predavanje pod gornjim naslovom (Die Feste des jüdischen Jahres), koje ovdje donosimo u prijevodu o. Franje Careva, održao je 6. veljače 1975. u Linzu na Visokoj filozofsko-teološkoj školi, a objavljeno je u časopisu »Theologisch-praktische Quartalschrift«, 125 (1977) 2, 158—164. — Nap. ur.

Blagdani su nalik plutačama na moru. Vrijeme je bez granica. Tko mu poznaje početak, tko njegov konac? Njegovo porijeklo i njegov cilj izmiču ljudskoj spoznaji, ali se naš duh ne može pomiriti s takvom beskonačnošću. Zato mi bacamo plutače u more vremena. To su blagdani, sveta vremena: Mikrae Kodeš.

Vjerski blagdani imaju korijenje u povijesti. Oni je ujedno transcendiraju i ukazuju preko povijesti u povijest spasenja, a time iz vremena u vječnost. To vrijedi na sličan način i za blagdane židovske godine i za blagdane crkvene godine. Blagdani židovske godine imaju korijenje u povijesti Izraela, a blagdani crkvene godine u povijesti velikog Sina Izraela, u Isusovu životu i u životu njegove zajednice, koja je izvorno također bila židovsko vjersko bratstvo.

Raščlanjivanje vremena na posvećena vremena daje vremenu, koje je sastavljeno od godina, mjeseci, tjedana i dana, njegov ritam. Za židovstvo je takva organizacija vremena od životnog značenja. Veliki rabin njemačkog židovstva u 19. stoljeću Samson Rafael Hirsch reče u šali: »Kalendar je katekizam života.« Zaista, za priprostog Židova nije nigdje tako osmišljeno zajamčena Božja objava Izraelu kao u blagdanima i u posvećenim vremenima. Ona su mu bliža od apstraktnih izjava vjere, jer dogmatsko mišljenje ostade židovstvu zapravo tuđe.

Jako naglašavanje blagdana, iz sivila svakidašnjice istrgnutih dana, izazvalo je oporbu apostola Pavla, koji je na izvjestan način pokušao staviti blagdane izvan snage, relativizirati njihovo značenje do beznačajnost (Gal 3, 10-11; Kol 2, 16; Rim 14, 5). Za Apostola njegovim doživljajem kod Damaska započe punina vremena, ispunjeno vrijeme:

Kairos, tako da su subote, mlađaci (mjeseci) i blagdani s eonom Zakona pali u zaborav. To obezvređivanje blagdana, što treba shvatiti samo kao iščekivanje skorog eshatona, Crkva nije mogla uzeti pod gotov groš. Crkva je ne samo preuzela jedan dio starih blagdana Izraela u novoj interpertaciji nego je još nadodala i druge. Čak ni reformatorske Crkve, koje su vršile svjestan povratak na Pavla, nisu mogle ostati bez blag-

Dan subotnji (Šabath)

Već u opisu stvaranja subota (*Šabath*) je prvi i najodličniji od svih blagdana. Ona je opisana kao dan počinka Boga Stvoritelja. Ako vjera kulminira u *Imitatio Dei*, onda iz toga rezultira značenje subote: u njoj čovjek treba otpočiniti kao što je Bog otpočinuo. U tom je smislu subota uvedena u prvi sastav Dekaloga (Izl 20), dok u drugom sastavu Deset zapovijedi (Pnz 5) dolazi do izražaja njezina socijalna strana: »Sjeti se, da si i ti bio rob u zemlji egipastkoj i da te odande izbavio Jahve, Bog tvoj, rukom jakom i ispruženom mišicom. Zato ti je zapovjedio Jahve, Bog tvoj, da držiš dan subotnji« (Pnz 5, 15).

Učeni hebrejski filozof Achad Haam jednom je primjetio da je subota jače čuvala židovski narod negoli narod subotu. Židovska mistika Kabale pošla je tako daleko da je govorila o *nešama jethera*, dodatnoj duši u subotu. Prevedemo li tu mističku izjavu u psihološku, onda to znači da počinkom i svetkovanjem, molitvom i studijem Tore duševne moći doživljavaju preobrazbu i uzdignuće. Heinrich Heine ovom doživljaju subote dao je rječiti izražaj u svojoj baladi »*Princeza Subota*«:

Jednog princa takve sudbine
Opijeva moja pjesma. Zvao se
Izrael. Njega pretvori
Vještice riječ u psa.
Pas s pasjim mislima
Ostavlja znake čitav tjedan
Životnom nečisti i smećem
Na ruglo uličnim dječacima.
No svakog petka navečer
U sumraka čas, naglo
Čaranje bježi, te pas
Ponovno postaje ljudsko biće.

* Čini se da pisac ovdje promatra Pavla više kao apostatu od židovstva nego kao apostola. Pavao naime nije u principu protiv svetkovanja blagdana, već protiv svetkovanja starozavjetnih blagdana i načina kako su se oni svetkovali, jer od toga ne dolazi spasenje. Spasenje dolazi od Krista, s kojim je ujedno i prestao Stari zavjet (usp. 2 Kor 3, 12 sl.). Pavao je za svetkovanje kršćanskih blagdana, posebno Euharistije i Kristova uskrsnuća, što se jasno vidi iz njegove Prve poslanice Korinćanima (11, 17 sl; 5,8). — Nap. prev.

Ko čovjek s ljudskim osjećajima,
S podignutom glavom i srcem,
Svečano, pristalo, bogato odjeven,
Stupa on u Očevu dvoranu.

Ono što ovdje opijeva ironični patetičar iz vlastitog iskustva o suboti, to vrijedi i za sve ostale blagane, čiji sastav (Lev 23) počinje s ustanovljenjem subote, koja je ustanovljena kao i vječni znak saveza između Boga i Izraela (Izl 31, 16—17).

Subote i blagdani oduvijek počinju u predvečer, jer se u izvještaju o stvaranju uvijek ponovno vraća formula: »Bi večer, pa jutro — dan prvi.« Večer se spominje prije jutra. Za pastira i seljaka koji je vezan na prirodu, dan završava zalazom sunca — a time ujedno počinje i novi dan. Po rabinskoj uredbi subota i blagdani prema tome počinju zalazom sunca a završavaju tek onda kad se pojave tri zvijezde na nebu, jer se sveto blagoslovno vrijeme može produljiti još za najmanje jedan sat, a čovjek izmoren od svakidašnjice ne smije početi sa svečanošću u posljednji trenutak. U hasidičkim krugovima (Židovski pijetisti iz Istočne Evrope, čiji je pokret počeo u 18. st. i koji se veže na starije kabalističke tradicije), subota se često produljuje za više sati, pri čemu se kod svete gozbe slavi pratnja kraljice (misli se na subotu, koja je u židovskom jeziku ženskog roda) »*Melave Malka*«.

Blagdan Pashe (Pesah)

U spomenutom kalendaru blagdana u 3. Mojsijevoj knjizi veže se na subotu, o kojoj se tek kratko govori, ponajprije propis o *blagdanu proljeća* »*Pesah*« (Pašah/Passah). Počinje 14. dana prvog mjeseca (nisan) navečer i traje sedam dana. U ovom je blagdanu očito sjedinjeno više elemenata: nomadski blagdan Pesah, koji počinje u suton 14. nisana sa žrtvenom gozбом janjeta a zatim prelazi u blagdan Macoth, Beskvasnih kruhova. Izvorno su to bila dva različita blagdana, koji se stopiše u jedan nakon što se pleme Izrael stalno naselilo u kanaanskoj zemlji, naknadno je još poprimio karakter proljetnog žrtvenog blagdana pri-nošenjem »prvog snopa svoje žetve (Lev 23, 10 = 'omer re'sith qecirtem), koji je trebalo predati svećeniku.

O blagdanima Staroga zavjeta ne smijemo govoriti, kako to često običavaju govoriti kršćani, kao nečem što je nekad bilo i čega više nema. Blagdani žive, kao što živi i Izraelski narod koji ih svetkuje. U svijesti Židova Pesah je blagdan oslobođenja iz egipatskog ropstva. Prema tome, on ih podsjeća na Izlazak i ukazuje u mesijanskom pogledu na konačno oslobođenje u kraljevstvu Božjem. Simboli blagdana, primarno žrtvovano janje i beskvasni kruhovi, podsjećaju na Izlazak iz Egipta, na noć oslobođenja. Od vremena porušenja hrama u Jeru-

zalemu g. 70. po Kr. janje se više ne žrtvuje (samo Samaritanci prinose na brdu Garizmu iznad Nabluze, blizu biblijskog Sihema (Šekem) još i danas ovu žrtvu). Ostadoše Macoth, Beskvasni kruhovi svetoga polaska iz Egipta, i gorke trave, koje su se prvotno blagovale uz janje, pečeno na vatri na otvorenu.

Jednom mnogo kasnijem razdoblju pripada vino koje se sada kod kućnog svetkovanja zove Pashe Seder (Uredba) i pruža se u četiri kaleža. Ovaj kućni blagdan u svojoj današnjoj formi potječe od vremena drugoga hrama, a opisan je u Mišna Pesahim, te u pučkoj knjižici Hagade za noć Pashe našao spomenuti izraz. Iz Novog zavjeta biva nam jasno da je Isusova Zadnja večera bila gozba Seder u tom obliku. Zamjetljivi su helenistički elementi, tako da je blagdan poprimio oblik simposija, kod kojega se gaji »lijepi razgovor« (Thomas Mann), koji ima za temu izlazak iz Egipta.

Hodočasnički blagdani

Sedam tjedana poslije blagdana Pashe svetkuje se blagdan *Šavuoth* (Duhovi). Oba su blagdana povezana jedan s drugim po vremenu prinosa snopa žetve. Dnevno se spominje dan između Pashe i *Šavuoth* jednom blagoslovnom izrekom u molitvi. U doba Bar Kohbinova ustanka (132. — 135 g. po Kr.) ovo je blagdansko vrijeme poprimilo jednu tragičnu notu. Predaja govori o masovnom umiranju učenika rabi Akibe, tako da je vrijeme prinošenja žetvenog snopa postalo vrijeme žalosti. Sam blagdan *Šavuoth* izvorno je bio čisti blagdan žetve, vezan s vremenom žetve žita, a u talmudističkoj tradiciji postade danom objave na Sinaju. Dok Biblija govori o Hag Habikkurim, blagdanu prvih plodova, predaja spominje dan Zeman Mathan Thoratenu, vrijeme objave naše nauke.

Pesah i *Šavuoth* imali su karakter hodočasničkih blagdana, *Regalim*, od riječi *regel* = noga, budući da su hodočasnici putovali pješice, da u Jeruzalemu prinesu svoje žetvene darove. Niz hodočasničkih blagdana završavao je s blagdanom *Sjenica*. Hag Hasukoth, koji je opet, kao i *Pesah*, blagdan uštapa i koji počinje 15. dana mjeseca tišri i koji se ponovno slavio sedam dana. S ovim blagdanom završava kalendar blagdana u Levitiku. Simboli su blagdana samo s lišćem pokrivena sjenica, koja podsjeća na putovanje kroz pustinju, kad nisu imali stana, a također i blagdanska kita cvijeća, kojom mašu i koju nose za vrijeme molitve i procesije. Ona se sastoji od raznih biljaka: ethroga, citrusova ploda, lulava, palmine lepeze, škropila kao i mirte i potočne vrbe. O simbolici ove blagdanske kite napisane su debele knjige, što dokazuje da ona nipošto nije jasna niti po vrelima jednoznačna. Ovaj jesenjski blagdan očito nosi i karakter kišnog vremena koje nastupa. Kasnije, uz biblijske

propise, uvriježilo se u doba drugoga hrama žrtva izlivanja vode (magija kiše), a i danas na blagdan Sukoth odjekuje u sinagogama Tefilath gešem, molitva za kišu.

Jedan kasniji blagdan utkao se sa završnim danom sakupljanja narodnog zbora, Šemini azereth, *blagdan radosti zbog Tore*, Šimhath Thora, koji potječe iz ranog Srednjeg vijeka: završava se čitanje pet Mojsijevih knjiga i odmah se ponovno počinje. Veseli plesovi sa svicima Zakona obilježavaju ovaj dan. Kršćanskom promatraču ovdje mora biti jasno da se Tora, Zakon, ne osjećaju u Pavlovu smislu kao jaram i prokletstvo, nego kao stalan izvor vječne radosti.

Dan Nove godine i Dan pomirenja

Između triju hodočasničkih blagdana, točnije rečeno, između Šavuoth i Sukoth, nalaze se dva velika jesenjska blagdana u našem kalendaru blagdana: *Nova godina*, Roš Hašana i *Dan pomirenja*, Jom Kippur. Dan Nove godine ne pomalja se u našem tekstu Levitika kao takav, nego samo kao dan trubljenja u trublju, kod čega ne smijemo misliti na neku metalnu trublju nego na Šofar, ovneći rog, koji još i danas stoji u središtu sinagogalne liturgije ovoga dana. Puhanje u taj rog u vezi je sa spriječenim žrtvovanjem Izaka. Umjesto sina bio je žrtvovan ovan, čiji rog ima sada podsjećati Boga na zastupničku pomirbu. Blagdan se održava prvoga dana sedmoga mjeseca, tj. tišri-a. Upadno je da se Nova godina slavi prvoga dana sedmoga mjeseca. Razlog je tome reforma kalendara, koja se izričitim riječima nigdje ne spominje, ali je povijesno razumljiva povratkom iz babilonskog ropstva. U Babilonu su prognanici znali za blagdan penjanja na prijestolje Marduka, koji je ujedno bio dan Nove godine. Oni su blagdan adaptirali vlastitom kultu Jahve. Dan puhanja u rog postade danom Nove godine, i u liturgiji dominira misao penjanja na prijestolje Boga koji sudi, pred kojim se, u taj dan suda otvaraju knjige o zaslugi i o krivnji.

Ozbiljan dan Nove godine vodi k *Danu pomirenja*, Jom Kippur, koji se slavi destoga dana istoga blagdanskog mjeseca. Ova dva blagdana povezuju deset pokorničkih dana. U središtu Dana pomirenja, koji je obilježen strogim postom i dugom molitvom, bio je žrtveni kult jarca za grijeh, koji je bio žrtvovan pustinjском demonu Azazelu, dok je drugog jarca veliki svećenik posvetio Gospodinu (Lev 16). Danas, naravno, ovaj kult otpada, jer je bogoslužje sinagoge čisto bogoslužje Riječi, a opis ovoga kulta čita se iz Mišne. Priznavanje grijeha čitave zajednice, što se ponavlja više puta, tvori nešto osebujno u liturgiji Dana pomirenja, koja počinje u predvečerju formulom odrješenja od zavjeta;

zvanog »Kol Nidre«, a završava molitvom u času zatvaranja hramskih vrata »Neila« iduće večeri:

Otvori nam vrata
U času zatvaranja vrata!

Tim je opisan krug starih biblijskih blagdana Izraela. Svaki od triju hodočasničkih blagdana ima svoju vlastitu blagdansku ulogu: za Pesah, blagdan proljeća, čita se Pjesma nad pjesmama, jer ona ima ugodaj proljeća; za Šavuoth čita se knjiga Rutina, jer se radnja odvija u doba žetve pšenice u Betlehemu; a za blagdan Sukoth čita se svitak Koheleth (Propovjednik), jer je očito da je kod velike završne skupštine ovoga blagdana Hakhel bila predviđena svečana pouka. Dva pola svetkovanja blagdana su sinagoga i obiteljski dom, kod čega se akcenti izmjenjuju. Dok npr. dominantni elemenat za svetkovanje Pesaha valja tražiti u obiteljskom domu, gozbe Seder, a i za blagdana Sukoth osjećala se prvenstveno kućna sjenica, za dan Nove godine pak i za Dan pomirenja simboli se i pobožnost koncentriraju na sinagogu.

Ostali blagdani

Osim glavnih blagdana, koji su ovdje ukratko obrađeni i koji se vežu na Toru, moramo spomenuti kao daljnji biblijski blagdan koji nije vezan na zabranu od rada, budući da predstavlja ljudsku a ne božansku ustanovu, blagdan Purim, o kojem svjedoči biblijska Esterina knjiga. On podsjeća na izbavljanje Židova u velikom perzijskom carstvu (oko 480. g.) od ruku opakog Hamana posredstvom lijepe židovke Estere, miljenice kralja Ahasvera, i njezina mudrog skrbnika Mordekaja. Esterina knjiga, koja jedva da pokazuje religiozne crte, čita se iz svitka na blagdan Purima (Blagdan kocaka) u bogoslužju sinagoge. Sam blagdan polagano je poprimio obilježje karnevala. Njegovi su historijski temelji nadasve slabi. Vjerojatno se radi o adaptaciji starijeg blagdana Marduke i Aštarte, na što ukazuje i imena Mordekaj i Estera. Opet se radi o blagdanu uštapa, prije kojeg ima jedan drugi, a kao vrhunac proljetnih blagdana uštapa nakon jednog mjeseca slijedi blagdan Pesah.

Prethodni blagdan je 15. ševat-a, *Novogodišnji blagdan stabala*, koji nema biblijskog porijekla nego je samo kao datum u Talmudu (Roš Hašana 1, 1) a u svezi je s desetinom plodova stabala. Tu-bi ševat sefardički orijentalni Židovi svetkuju gozdom, kod koje se po mogućnosti blagaju svi plodovi Svete zemlje uz blagoslovne izreke, pri čemu se čita mistička antologija »Pri ec-hadar«. U Izraelu je to postao tradicionalni dan sađenja stabala. Tzv. Novogodišnji dan stabala, dan ponovnog buđenja prirode, zapravo je jedini blagdan prirode hebrejskog kalendara.

Stojimo na čvrstom historijskom tlu kod blagdana *Hanukka*, koji podsjeća na ustanak Makabejaca (167. pr. Kr.), na njihovu borbu protiv dijadoškog kralja Antioha Epifana i na unutrašnju borbu protiv helenističke asimilacije u tadašnjem židovstvu u zemlji Izrael. Knjige Makabejaca nisu bile primljene u kanon hebrejske Biblije. Spomen blagdana nalazimo samo u Novom zavjetu (Iv 10, 22). Židovska tradicija nije naglašavala borbu za slobodu Makabejaca kao takvu, nego jedno čudo koje se dogodilo poslije očišćenja hrama po Judi Makabejcu a o kojem izvješćuje babilonski Talmud (Šabath 21 a): samo jedan vrčić ulja s pečatom velikog svećenika našao se u obeščašćenom hramu u Jeruzalemu. Ova zaliha ulja mogla je dotći za sedmerokraki svijećnjak, *Menora*, za jedan dan, ali je nekim čudom ulje doteklo za osam dana; dovoljno vremena do uspostave novog, čistog ulja. Kao podsjetnik na ovo čudo još i danas gori osam dana u svakoj židovskoj kući, koja je svjesna tradicije, svjetlo *Hanukka*, koje se dnevno povećava u mjesecu *kislevu*, koji odgovara prosincu. (Možda je i tu vršio upliv obrat zimskog sunca koji je povezan i s osvijetljenim drvцем Božićnog blagdana nekako u isto vrijeme).

Dani posta

Tamo gdje postoje blagdani, postoje i *dani posta*. Radost i žalost ovladavaju čovječjim životom, a i životom ljudskih zajednica. Židovski kalendar pokazuje pet dana posta (bez Dana pomirenja koji je već obrađen među velikim blagdanima kao Šabath Šabathâ). Tri od pet dana posta u svezi su s porušenjem Jeruzalema:desetog *tevet*-a počelo je opsijedanje Jeruzalema u doba babilonskog kralja *Nebukadnezara* (2 Kr 25, 1; Jer 52, 4; Ez 24, 2). Ovaj se dan posta spominje i kod proroka *Zaharije* 8, 19 između četiri biblijska dana posta. Danas je taj dan žalosti prefunkcioniran u *Dušni dan* za židovske mučenike u nacional-socijalističkim progonima. Za milijune mrtvih, kojima je dan smrti ostao nepoznat, izgovara se molitva *Kaddiš* kao memorijal, i pale se spome-svjetla u sinagogama i u pogođenim obiteljima.

17. *tamuz*-a (većinom u srpnju), prema *Mišni Tha'anith* IV, 6, bio je porušen gradski zid Jeruzalema od *Titovih* rimskih legija. Tri tjedna bjesnila je borba u unutrašnjosti grada. Tako je 17. *tamuz*-a postao danom posta. I tri slijedeća tjedna su tjedni žalosti, koji se slijevaju u nesretni dan devetoga *ar*-a, najstroži od danâ posta, u koji se oplakuje porušenje hrama u Jeruzalemu, kako prvog pod *Nebukadnezarom* tako i drugog pod *Titom*. Biblijska uloga ovog nacionalnog dana žalosti su *Threni*, *Tužaljke*, koje se pripisuju *Jeremiji*. Hebrejski se nazivaju prema početnim riječima »*Ejkha*«. Narod se u desecima tisuća slijeva k zapadnom zidu plača. Sjede bosu na zemlji i oplakuju porušeno svetište. Tradicija (*Mišna Tha'antih* IV, 6) broji ukupno pet *udesa*, koji stoje u

Stojimo na čvrstom historijskom tlu kod blagdana *Hanukka*, koji podsjeća na ustanak Makabejaca (167. pr. Kr.), na njihovu borbu protiv dijadoškog kralja Antioha Epifana i na unutrašnju borbu protiv helenističke asimilacije u tadašnjem židovstvu u zemlji Izrael. Knjige Makabejaca nisu bile primljene u kanon hebrejske Biblije. Spomen blagdana nalazimo samo u Novom zavjetu (Iv 10, 22). Židovska tradicija nije naglašavala borbu za slobodu Makabejaca kao takvu, nego jedno čudo koje se dogodilo poslije očišćenja hrama po Judi Makabejcu a o kojem izvješćuje babilonski Talmud (Šabath 21 a): samo jedan vrčić ulja s pečatom velikog svećenika našao se u obeščašćenom hramu u Jeruzalemu. Ova zaliha ulja mogla je doteci za sedmerokraki svijećnjak, Menora, za jedan dan, ali je nekim čudom ulje doteklo za osam dana; dovoljno vremena do uspostave novog, čistog ulja. Kao podsjetnik na ovo čudo još i danas gori osam dana u svakoj židovskoj kući, koja je svjesna tradicije, svjetlo Hanukka, koje se dnevno povećava u mjesecu kislevu, koji odgovara prosincu. (Možda je i tu vršio upliv obrat zimskog sunca koji je povezan i s osvjetljenim drvcom Božićnog blagdana nekako u isto vrijeme).

Dani posta

Tamo gdje postoje blagdani, postoje i *dani posta*. Radost i žalost ovladavaju čovječjim životom, a i životom ljudskih zajednica. Židovski kalendar pokazuje pet dana posta (bez Dana pomirenja koji je već obrađen među velikim blagdanima kao Šabath Šabathâ). Tri od pet dana posta u svezi su s porušenjem Jeruzalema: desetog teveth-a počelo je opsjedanje Jeruzalema u doba babilonskog kralja Nebukadnezara (2 Kr 25, 1; Jer 52, 4; Ez 24, 2). Ovaj se dan posta spominje i kod proroka Zaharije 8, 19 između četiri biblijska dana posta. Danas je taj dan žalosti prefunkcioniran u Dušni dan za židovske mučenike u nacional-socijalističkim progonima. Za milijune mrtvih, kojima je dan smrti ostao nepoznat, izgovara se molitva Kaddiš kao memorijal, i pale se spome-svjetla u sinagogama i u pogođenim obiteljima.

17. tamuz-a (većinom u srpnju), prema Mišni Tha'anith IV, 6, bio je porušen gradski zid Jeruzalema od Titovih rimskih legija. Tri tjedna bjesnila je borba u unutrašnjosti grada. Tako je 17. tamuz-a postao danom posta. I tri slijedeća tjedna su tjedni žalosti, koji se slijevaju u nesretni dan devetoga ar-a, najstroži od danâ posta, u koji se oplakuje porušenje hrama u Jeruzalemu, kako prvog pod Nebukadnezarom tako i drugog pod Titom. Biblijska uloga ovog nacionalnog dana žalosti su Threni, Tužaljke, koje se pripisuju Jeremiji. Hebrejski se nazivaju prema početnim riječima »Ejkha«. Narod se u desecima tisuća slijeva k zapadnom zidu plača. Sjede bosu na zemlji i oplakuju porušeno svetište. Tradicija (Mišna Tha'antih IV, 6) broji ukupno pet udesa, koji stoje u

svezi s Tiša be-av: smrtna osuda nad naraštajem koji je putovao pustinjom i koji neće stići u Obećanu zemlju; porušenje prvog i drugog hrama; osvojenje tvrđave Bether junaka za slobodu Bar-Kochbe od Rimljana 135. g. Na taj dan orali su i plugom po nekadašnjem mjestu svetišta nad svetištima na arealu hrama. Prvi dan poslije blagdana Nove godine zove se Gedaljin post a podsjeća na tragično umorstvo Gedalje Ben Ahikama, koji je od Nebukadnezara bio postavljen za upravitelja sa službenim sjedištem u Micpi. On je slijedio politiku proroka Jeremije i bio umoren od radikalnih židovskih patriota (2 Kr 25, 22 sl.; Jer 40 sl.). Ovaj dan posta, koji se danas tek relativno opslužuje, ima aktualno značenje utoliko ukoliko on opominje da se treba kloniti kursa »Jastrebova« u politici Izraela što je u Jereminijim danima dovelo do katastrofe.

Veseli blagdan Purim prethodi Esterin post, koji podsjeća na veliki post Židova u perzijskom glavnom gradu Suzi prije Esterine audijencije kod kralja Ahasvera (Est 4, 16—17). U ovom postu pred najveseliji od blagdana pokazuje se egzeplarno ritam naših blagdana, naše godine, našeg života: žalost i utjeha. Iza svakog Tiša be-av dana nacionalne žalosti, slijedi subota utjehe, Šabath nehamu, u kojoj se naviješta vesela vijest Drugo-Izaije: »Utješi se, utješi se, narode moj, govori Bog vaš, govorite srcu Jeruzalema« (Iz 40, 1—2). Iza svakog ozbiljnoga pokorničkog i molitvenog dana Jom Kippura slijedi radosni blagdan Sjenica. Jest, Mišna Joma izvješćuje da su u staro doba kod dovršavanja Dana pomirenja na brežuljcima Jeruzalema čak priređivali plesove u kolu, koji su često služili kao prigoda za zamjeranje djevojke.

Žalost i utjeha tvore osnovne akorde simfonije židovske godine, koja u sebi sjedinjuje povijest i povijest spasenja, koja ima mjesta za manifestacije Božjega suda i Božje milosti. Posljednja je riječ riječ milosti, opraštanja, mira. Poruka blagdana, svetog vremena, kulminira u toj spoznaji.

Da li blagdani imaju neki smisao za današnjeg čovjeka?

Pogled na evropsko-američku okolinu pokazuje nam proces izrođivanja blagdana. Sjećam se jednog američkog slogana, koji mi je pao u oči kod nekog posjeta New Yorku za Božićno vrijeme: »Bring Christ back to Christmas!« Od Božića je već davno nastao jedan komercijalni boom. Uskrs; blagdan Uskrsnuća, postao je blagdanom čokolada poganskih uskrsnih zečeva, Uznesenje na nebo tradicionalnim danom masovnih izleta. Mogli bismo po volji nastaviti. I židovstvo je ugroženo od pogibli depravacije njegovih blagdana, posebno Šabath-a. Pa i onda kad se blagdani svetkuju u smislu tradicije, uvijek se ponovno postavlja

tjeskobno pitanje: Da li ima stvarno smisla u određene dane molitvom i navješćivanjem glumiti neki arhaički životni stil, koji nikako ne stoji u realnoj vezi s našom svakidašnjicom? U stvari to nema smisla, ako ti dani ne postanu punjenje akumulatora u našem životu, da bismo imali energije u našim svakodnevnim ljudskim odnosima.

Osim toga, naši blagdani imaju danas još jednu drugu funkciju: nadvladavanje nepovjesnosti. Sadašnji naraštaj, prije svega onaj mlađi, ugrožen je od pogibli svjesne i nesvjesne nepovjesnosti. Slabi interes za povijest, možda u procesu rezignacije. Povijest, prije svega vlastitog naroda, predstavlja se mnogim mladim ljudima, ne samo u Njemačkoj, kao niz zabluda, promašaja, nasilja i iznuđivanja, religijski i ideološki obojenih gospodarskih borbi. Od sebe se tjera taj balast jedne upravo mučne prošlosti.

Kršćanska je teologija nerijetko naglašavala da povijest i povijest spasenja teku na sasvim različitim razinama. To je lučenje povijesti i povijesti spasenja doživjelo posebno radikalni izražaj u krugu dijalektičke teologije oko Karla Bartha, kod Friedricha Gogartena, koji je povijest i povijest spasenja predstavio kao pokrete koji teku jedan protiv drugoga. Jedan čudni kršćanski sutsajder, Hans Blücher, nezgrapno se osmjelio dijeliti čak povijest od čiste povijesti. Povijest je ostala područje slučajnog, a čista povijest područje ideja.

Lučenje ove vrste niti je biblijsko a niti židovsko. Bladani židovstva su povijesni blagdani, koji Boga priznavaju Gospodarom povijesti. To se pokazuje i u najnovijem od naših blagdana, Jom Ha-azmauth, Dan nezavisnosti Izraela, koji podsjeća na osnivanje države 5.ijar-a, 14. svibnja 1948. Zacijelo, toga dana u prvom planu često stoje vojne parade i pučki plesovi, ali u sinagogama, pa i u dijaspori, recitiraju se zahvalni psalmi (Ps 113—118), blagdanski psalmi triju hodočasničkih blagdana, mlađaka i blagdana Hanukka. Blagdani godine uvrstavaju nas u svezu naraštaja Izraela, u smislu Goetheove maksime u knjizi *Negodovanje* (Unmuth) u »Westöstliche Diwan«:

Tko sebi ne zna dati
Račun od tri tisuće godina,
Nek ostane u tami neupućen,
Nek životari s dana u dan.